

5. Hogy a «Ligue» központi bizottsága és tagjai legalább télen át rendszeres előadásokat rendezzenek főképp a vidéken vagy e cél eléréseire vándorszónokokból alkossanak egyesületeket.

Petit Ede indítványára a kongresszuson résztvevők a «tanulók kölcsönösségét» kötelezőnek mondták ki. (Ezek kölcsönös tanulóbiztosító és ellátási társaságok; hasonlók a mi segélyegyesületeinkhez.)

A kongresszus utolsó ülését *Briand Arisztid közoktatási miniszter* elnöklete alatt tartották, akinek beszédéből a következő mondatok figyelemre méltók: «Én azért jöttem ide, hogy kötelességemet teljesítssem. Mint a köztársasági kormány tagja vagyok itt s annak megbízásából mondok köszönetet a ligának tevékenységéért és velünk együtt való működéséért. A liga által s főképp a liga munkája által sikerült a szabad iskolák fejlesztése Franciaországban. A ligának köszönhetjük azt is, hogy a szabad oktatás az egész országra kiterjeszhető volt s ha a köztársaság egy nagy küzdelemben győzni fog, ez is onnét van, mert a felekezetenélküliség diadalmaskodott s e győzelemben nagy részük van Önöknek.

A mi kötelességünk az embert szabaddá tenni. Önök teljes oktatást kívánnak minden gyermek számára; de nem sajnálatos dolog-e, hogy a köztársaság 36 éve után, egy oly országban, mely forradalmakat szított a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméiért, még osztály- és kasztiskolák vannak, amelyeknek egy része kicsinyre, rövidre, szűkre és takarékosan van megszabva s oly embereknek van szánva, akik arra kárhoztatvák, hogy nyomorultan éljenek, mintha mondani akarnák: Ez a te fejednek elég, mint ahogy egy darab kenyérral meg kell elégedni a te gyomroddal!»

A miniszter azzal az ígérettel zárta beszédét, hogy a kormány minden alkalmat fel fog használni, hogy minden gyermek számára egyenlő oktatást teremtsen.

(Néhány nap előtt egyik nagy párisi lap, «Le Matin» pályáza. tot hirdetett a népműveltség terjesztésének legjobb intézményeire. 10,000 frankot fognak jutalmak gyanánt kiosztani.) Valóban irigylésre méltó tevékenység.

Gy. B.

IRODALOM.

Konrad Bitschins Pædagogik. Das vierte Buch des encyclopædischen Werkes: De vita coniugali von *Dr. R. Galle*. Gotha, 1905. IV. + 216.

Bitschin Konrad jegyzője volt a porosz Kulm városának a XV. század első felében (1430 körül). Eddig csak azt tudtuk róla, hogy egy nagy encyklopedikus munkát írt, s ebben a gyermeknevelés dol-

gairól is értekezett. (l. Herrman Schiller: Lehrb. d. Gesch. d. Pæd.⁴ 61. lap; tov. Ziegler Th.: Geschichte der Pædagogik² 37. l). Maga a munka azonban, vagy annak pædagogiai érdekű része nem akadt kiadóra. Ezúttal tehát editio princeps-sel van dolgunk. A műnek egyetlen kéziratát a königsbergi kir. egyetemi könyvtár vallja a magáénak.

Bitschin még egészen a középkor embere, míveltségénél, gondolkodásánál, érzületénél fogva. A házas életről akar írni, de tényleg minderről ír, amit tud. Miként nagy elődei: sevillai Isidorus és Vincentius Bellovacensis belevonja tárgyalásába az emberi élet egész körét, a család és társadalom, az állam és egyház legkülönbözőbb viszonylatait. Van a munkában politika, erkölcsan, pædagogia, theologia, közjog és egyházjog, hadügy és pénzügy. Az előadás módja még teljesen a schóla nyomdokain halad. A szerző tételeket állít fel, s azokat vagy észbeli vagy tekintélyi érvekkel bizonyítja. A fődolog mindenkor a bizonyítás, mely főpontokra és alpontokra oszlik; az utóbbiak ismét alsóbb kategóriákra ágazódnak, a deductio tökéletessége érdekében. A szentírás mellett legfőbb tekintélye Aristoteles, akiről a szerző (mint középkori emberhez illik), sokszor csak mint «a philosophus»-ról beszél. A munka compilatio, mint a legtöbb encyklopædikus tartalmú középkori könyv. Amit a szerző kedvelt íróiban olvasott, azt mozaikszerűen összerakja. Mégis van egy főforrása: az 1316-ban elhalt Aegidius Romanusnak «De regimine principum libri tres» című munkája. E műnek számos fejezetét Bitschin a forrás megnevezése nélkül kiírja, sőt úgy látszik, hogy ahol Aristotelest idézi (pedig igen sokszor idézi), szintén Aegidius idézeteit veszi át. Hogy a munka tele van adomákkal, hogy a szerző nagyon kedveli a curiosumokat, hogy akadnak a könyvben naiv szöveftések és magyarázatok, hogy mindenünnen kirí a görög nyelvben való járatlanság, mindezek a középkor ismerője nem fog fennakadhatni.

Neveléstörténeti szempontból érdemes volt Bitschin encyklopædiájának negyedik könyvét latin eredetiben és német fordításban kiadni, mert 1. a későbbi középkor egyetlen műve, mely összefüggő pædagogiai elméletet igyekszik adni, amennyiben kiindulva a gyermek embryonalis állapotából a 21-ik életévig kíséri az egyént, s rendszeres előadásban tárgyalja a testi, értelmi és erkölcsi nevelés feladatait, 2. érdekes adalékot szolgáltat ahhoz a tényhez, hogy míg Olaszországban ez időtájt már erősen hódít az új szellem (Guarino da Verona 1429 óta tanított Ferrarában; Vittorino da Feltre is ezen időpont körül kezdte iskoláját Mantuában szervezni), addig német földön a pædagogiai és didaktikai gondolkodás ugyanabban az időben még kevés nyomát mutatja a megújulásnak.

Bitschin pszichologiai alapvetése a tévesen Szent Agostonnak tulajdonított «De Spiritu et anima» című könyvre megy vissza (a lélek három alaptelhetsége: intellectus, voluntas, memoria, melyeket a lélek egységbe foglal, mint ahogy az Atya, Fiú és Szentlélek háromsága lényegileg egységet alkot); pædagogiai elmékedése sem önálló, hanem a legkülönbözőbb írókból vett nézeteknek tarka egyvelege. Legtöbbet idézi a Boetiusnak tulajdonított «De disciplina scolarium» című művet, úgyszintén Aristoteles nikomachosi etikáját és a Politika VII. és VIII. könyvét (természetesen latin fordításban). Igen nagy súlyt helyez az erkölcsi nevelésre. A didaktikai részben csak a középkori szabad művészetek szokásos anyagát adja, de a tanítás módszeréről alig mond valamit. Irodalmi oktatásról, mely a klasszikus írókon alapszik, szó sincsen. Aránylag nagy tért szentel a szerző annak, amit ápolás funkciójának nevez a pædagogia. (Nyilván itt is aristotelesi hatások alatt áll). Idevágna azok a fejtegetések, melyek a születés előtti időszakra vonatkoznak (2—9. fejj.); továbbá a 15. fejezet (az edzésről, a testmozgásról, az üdülésről), a 16-ik (a dajkatarás helytelen szokásáról), a 23-ik és 24-ik (az érzékek neveléséről), a 25-ik (az étkezésről), a 26-ik (az italokról), a 27-ik a gyermek ruházkodásáról), a 28-ik (a testtartásról), a 29-ik (a játszásról). Bőséges utasításokat ad a szerző az emlékezetbe vésésről, melynek az ő korában oly nagy szerepe volt. A művelődés lehetőségét még egészen a rendiség szempontjából ítéli meg. Csak a nemesek és előkelők számára valók a szabad művészetek (artes liberales); az alsóbbrendű embereknek, akik vagyoni viszonyaiknál fogva úgy sem foglalkozhatnak a tudományokkal, be kell érniök a mesterségekkel (artes mechanicæ), aminő szintén hét van. Nevezetes, hogy az orvostudományt is az utóbbiak közé számítja. Három fejezetben a leányok neveléséről is értekezik Bitschin; ez a nevelés főképen tiltó intézkedésekre szorítkozik: a leányt vissza kell tartani 1. a gyakori sétálástól, mert kóborlásához és kalandozáshoz szokik, 2. a bőbeszédűségtől, mely erkölcsi veszedelmekbe sodorhatja, 3. a tétlenségtől, minden rossz kútforrásától. A leányokat rendszerint nem szükséges egyébre tanítani, mint olvasásra és női kézimunkára; csak az előkelőbb származású leányok részesülhetnek tudományos kiképzetésben is.

A kiadó e mű gondos közzétételével jó szolgálatot tett a késői középkori nevelés történetének. A szöveghez és a fordításhoz értékes tárgymagyarázatok csatlakoznak. (f).